

ضرورت و چگونگی حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش و محور مقاومت با تأکید بر منظومه فکری امامین انقلاب اسلامی

باقر سلیمانی^۱

علی اسماعیل‌زاده^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۲۵

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۳/۲۸

چکیده

جمهوری اسلامی ایران در چارچوب یک نگاه واقع‌گرایانه و منطقی، بزرگ‌ترین حامی نهضت‌های آزادی‌بخش جهان و به‌صورت خاص محور مقاومت بوده است. به‌گونه‌ای که رویکرد کلان و راهبردی جمهوری اسلامی ایران در حوزه سیاست خارجی بر همین مدار حرکت کرده است. در حقیقت انقلاب اسلامی ایران نه تنها به نهضت‌های استکبارستیز منطقه و جهان از جمله محور مقاومت، حیات دوباره بخشید، بلکه بازتولید و گسترش این گفتمان را نیز همچنان وجه همت خود قرار داده است. لذا پژوهش حاضر با بررسی تحلیلی مبانی انقلاب، به علل و چرایی و ضرورت حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش اسلامی و محور مقاومت پرداخته است. این تحقیق بر مبنای هدف از نوع تحقیقات توسعه‌ای است که به روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته و برای گردآوری داده‌های تحقیق نیز از روش کتابخانه‌ای-اسنادی استفاده شده است. نتایج حاصل از این پژوهش بیانگر آن است که جمهوری اسلامی ایران بر اساس مبانی اسلام ناب محمدی(ص)، محکمت قانون اساسی، منافع امنیت ملی و انتظارات و راهبردهای امامین انقلاب، دفاع از حقوق همه مسلمانان را با حمایت معنوی و مادی از محور مقاومت و نهضت‌های آزادی‌بخش در ابعاد نظامی، فرهنگی عقیدتی، امداد و بهداشت، اقتصادی، اطلاعاتی و ضداطلاعاتی و سیاسی در سطوح مختلف تکنیکی، تاکتیکی، عملیاتی و راهبردی بر عهده دارد.

واژگان کلیدی: جمهوری اسلامی، نهضت‌های آزادی‌بخش، جبهه مقاومت، امامین انقلاب اسلامی.

۱- مدرس دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، پست الکترونیکی:

Mohammadbagher.1389@yahoo.com

۲- مدرس دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع)، پست الکترونیکی:

Mtaha1390@yahoo.com

مقدمه

اجتماعات انسانی در طول تاریخ همیشه دستخوش تحولات و تغییرات عمیقی بوده است و تاریخ بشریت، نهضت‌ها، جنبش‌ها و قیام‌های فراوانی را تجربه کرده است. بعضی از این حرکت‌ها دارای اهداف الهی (اهداف بلندی همچون هدایت انسان‌ها به سوی خدا، اجرای عدالت در جوامع بشری و ریشه‌کن کردن ظلم و ستم) بوده‌اند. این نهضت‌ها از جنس نهضت‌های انبیاء الهی بوده‌اند.

در راه این نهضت‌ها چه انسان‌های بزرگی که تلاش و کوشش نموده‌اند و هزاران نفر از آن‌ها نیز به شهادت رسیده و یا در بعضی مقاطع به پیروزی رسیده‌اند؛ گرچه در هر دو حال برای الهیون پیروزی است و به تعبیر قرآن کریم «احدی الحسینین» (سوره توبه، آیه ۵۲) است. گروه دیگری از نهضت‌ها نیز به دنبال اهداف مادی از قبیل به دست آوردن قدرت، تشکیل حکومت، سرکوبی مخالفان حزبی و گروهی خود بوده و بعضی هم به ادعای دفاع از مردم و تشکیل حکومت‌های مردمی به وجود آمده‌اند.

اکنون که بیش از چهار دهه از انقلاب بزرگ اسلامی ایران می‌گذرد، در طی این مدت جمهوری اسلامی ایران در چارچوب یک نگاه کاملاً واقع‌گرایانه و منطقی، بزرگ‌ترین حامی نهضت‌های آزادی‌بخش جهان و مشخصاً محور مقاومت و گروه‌های مبارز فلسطینی و حزب‌الله لبنان بوده است. به‌گونه‌ای که رویکرد کلان و راهبردی جمهوری اسلامی ایران در حوزه سیاست خارجی نیز در دوران پس از انقلاب بر همین مدار حرکت کرده است. در حقیقت انقلاب اسلامی ایران نه تنها به نهضت‌های استکبارستیز منطقه و جهان از جمله محور مقاومت حیات دوباره بخشید، بلکه بازتولید و گسترش این گفتمان را نیز همچنان وجه همت خود قرار داده است.

گفتمان حمایت از مستضعفان جهان، در عین خودداری از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر که در قانون اساسی ایران آمده، امر بدیع و بی‌نظیری است که در قانون اساسی هیچ کشور دیگری مشابه ندارد. اگر اقتضائات جامعه بین‌المللی و لزوم حفظ نظم جهانی نمی‌بود، مسلماً اجرای چنین اصل ارزشی، با «عبارت خودداری از دخالت در امور ملت‌های دیگر» هم مشروط و مقید نمی‌شد (عمید زنجانی و توکلی، ۱۳۹۱: ۲۲۴). متأسفانه بسیاری از مواقع هضم شدن در هاضمه قوانین بین‌المللی، امکان عینیت یافتن بخش مؤثر حمایت از مستضعفان و نهضت‌های آزادی‌بخش در سیاست خارجی ایران، همواره در دولت‌های مختلف، محل تردید بوده و یا اینکه در حد حمایت‌های معنوی و دیپلماتیک صرف به آن پرداخته‌اند.

لذا در شرایط و اوضاع کنونی باید اذعان کرد که گفتمان انقلاب اسلامی در جهان اسلام و به‌ویژه منطقه غرب آسیا، در عرصه عملیاتی در قالب جبهه مقاومت یا محور مقاومت بیش از هر زمانی، تجلی‌یافته و از این‌رو گفتمان‌های دیگر مثل جریان‌های سلفی تکفیری با شکست‌های پی‌درپی، یکی پس از دیگری، صحنه زورآزمایی با گفتمان اصلی انقلاب اسلامی مبنی بر حمایت از محور مقاومت را ترک و یا باگذشت زمان از میانی خود زاویه گرفته و رو به اضمحلال رفته‌اند. هرچند نگاه جمهوری اسلامی در سیاست خارجی خویش در قبال مقاومت اسلامی و نهضت‌های آزادی‌بخش، نگاهی کاملاً انسان‌دوستانه و در راستای انجام وظایف ایدئولوژیکی-مکتبی است، اما این موضوع هیچ‌گونه مغایرتی با تأمین امنیت و منافع ملی جمهوری اسلامی و کشورهای منطقه ندارد. به‌عبارت‌دیگر، نه تنها میان وظایف ایدئولوژیکی دولت اسلامی با منافع ملی جمهوری اسلامی تعارضی نیست، بلکه این دو می‌توانند در تعامل و هماهنگی با یکدیگر عمل کنند. اگر ایالات‌متحده نسبت به ایران کوچک‌ترین تعرضی کند، میدان‌های دیگری در عالم، درگیر خواهند شد و این دقیقاً یکی از جنبه‌های مهم بازدارندگی ایالات‌متحده آمریکا از حمله نظامی به ایران است؛ موضوعی که بارها به‌صراحت توسط سیاستمداران و کارشناسان مسائل نظامی آمریکا و رژیم صهیونیستی مطرح و آن را به‌عنوان مانع بزرگ در حمله به تأسیسات هسته‌ای ایران برشمرده‌اند، پس حمایت از مقاومت اسلامی در منطقه، حتی با نگاه منفعت‌گرایانه نیز قابل توجیه است.

بر این اساس، منافع ملی و امنیت ملی یک کشور و تأمین آن‌ها، فقط در مرزهای جغرافیایی آن محدود نمی‌شود. از این‌رو دولت‌ها به میزان هزینه‌هایی که در کشورهای دیگر می‌پردازند، از توان و قدرت تصمیم‌گیری و تأثیرگذاری بیشتری نیز در آینده آن کشور و معادلات منطقه‌ای برخوردار هستند. در واقع حفظ موجودیت، استقلال و تمامیت ارضی و امنیت ملی کشور که از عناصر کلیدی و حیاتی تشکیل‌دهنده منافع ملی است، نیازمند صرف چنین هزینه‌ها و کمک به ملت‌هایی است که در خط اول مبارزه با دشمنان ما قرار دارند.

بیان مسئله

به دنبال ناکامی آمریکا در پیشبرد طرح خاورمیانه بزرگ، چهره جدیدی در منطقه شکل گرفت که همچنان شامل دو محور است. محور اول را سازش شکل می‌دهد و شامل کشورهایی است که سیاست خارجی آن‌ها بر اساس تعامل با سیاست خارجی آمریکا شکل گرفته است و محور دوم را مقاومت شکل می‌دهد که متحدان و جنبش‌های همسو با جمهوری اسلامی در این طیف جای

می‌گیرند. سوریه، گروه‌های مقاومت در لبنان، فلسطین به‌طور خاص و عراق این محور را تشکیل می‌دهند. شکل‌گیری این محور با ابداع هلال شیعی از سوی پادشاه اردن و سران اقتدارگرایی حاشیه خلیج فارس همراه بوده است (جمالی، ۱۳۸۶: ۱۰).

پیش‌ازاین نیز عربستان در واکنش به آنچه آن را تهدید انقلاب اسلامی می‌خواند، شورای همکاری خلیج فارس را تشکیل داده بود، جهت‌گیری‌های ضدژئومونیک ایران که منافع آمریکا را به‌طور ذاتی تهدید می‌کرد سبب شده است سیاست خارجی ایران متأثر از ساختارهای جهانی و منطقه‌ای در راستای توسعه الگوی ژئوکالچری اسلام انقلابی استمرار پیدا کند (شوری، ۱۳۸۲: ۱۶۳). از آغاز موج سوم بیداری اسلامی که با رخداد انقلاب اسلامی ایران مقارن شده و از پیامدهای آن، تشکیل گروه‌های مقاومت اسلامی در منطقه بوده است، جمهوری اسلامی از این طریق در جهت تأثیرگذاری بر جهان اسلام و غرب آسیا برآمده است.

اینکه روزی فرابرسد و همه کشورها و ملت‌های جهان، «سعادت انسان در کل جامعه بشری» را آرمان خود بدانند و از مبارزه حق‌طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین در هر نقطه از جهان حمایت کنند، مسلماً از آرمان‌های بلند انقلاب اسلامی است (عسگری، ۱۳۹۴: ۲۰).

بنابراین حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش جهان و منطقه بخصوص محور مقاومت و مبارزات ملت فلسطین، لبنان، سوریه، عراق و یمن به‌عنوان یک گفتمان اسلامی فراگیر، علیه استبداد و اشغالگری از هر نوع آن، یکی از خطوط کلی و راهبردی جمهوری اسلامی ایران هست. ولی با توجه به سیطره عملیات روانی دشمن در این راستا، بایستی چرایی و ضرورت حمایت از محور مقاومت، مستمراً به مردم و مسئولین گوشزد شود. طبیعی است که آگاه‌سازی ملت فهیم، زمینه پشتیبانی همه‌جانبه آن‌ها از راهبرد فوق را فراهم خواهد ساخت. لازم به ذکر است شیوه‌های حمایت از نهضت‌های فوق در دولت‌های مختلف با نوسانات متعددی روبرو بوده به‌گونه‌ای که در برخی مواقع منفعلانه عمل کرده و بسیاری از ابعاد حمایت مغفول مانده است. بر این اساس پرسش اصلی پژوهش حاضر این است که علل، چرایی و ضرورت حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش و محور مقاومت چیست؟ و روش‌های مناسب و ابعاد پشتیبانی از نهضت‌های مقاومت چگونه است؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

پژوهش در مورد مبانی نظری حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش و محور مقاومت علاوه بر تأمین نیازهای علمی در این زمینه، دارای فواید عملی و مکتبی است. از مهم‌ترین موارد اهمیت

انجام این تحقیق می‌توان به نکات ذیل اشاره کرد:

۱- انجام این تحقیق و استفاده از نتایج آن موجب افزایش آگاهی و بینش جامعه در خصوص ضرورت حمایت از محور مقاومت شده و در اوضاع کنونی حمایت‌های معنوی مردم در این زمینه را به دنبال خواهد داشت.

۲- شناخت ابعاد پشتیبانی از محور مقاومت و جریان‌های آزادی‌بخش و مؤلفه‌های تحقق آن‌ها، ارتقای کیفی اقدامات سازمان‌ها و نهادهای ذی‌ربط را در بر خواهد داشت.

۳- بهره‌گیری از نتایج این پژوهش با ارتقاء سطح تکنیکی، تاکتیکی، عملیاتی و راهبردی پشتیبانی از محور مقاومت باعث تقسیم‌کار سازمان‌یافته و جلوگیری از اقدامات موازی و اتلاف منابع می‌شود.

۴- نتایج این پژوهش می‌تواند برای دانشجویان و محققین حوزه علوم سیاسی مفید باشد و تحلیل‌های این پژوهش نیز می‌تواند برای وزارت امور خارجه و دیگر نهادهای سیاسی ایران موردتوجه و استفاده قرار گیرد.

۵- همچنین مطالعه این تحقیق به جهت تشریح و توضیح کامل محور مقاومت اسلامی و شیوه‌های حمایت از آن می‌تواند راهگشای خلأهای مطالعاتی تمامی نیروهای نظامی و بسیج مردمی که طلایه‌دار مقابله با غرب و تکفیر هستند، باشد.

و در مورد ضرورت انجام این تحقیق با بررسی وضع موجود می‌توان نتیجه گرفت که عدم انجام و استفاده از نتایج این تحقیق موارد ناخواسته و پیامدهای منفی ذیل را به دنبال خواهد داشت:

۱- تداوم شبه‌پراکنی‌های دشمن و ایادی داخلی آنان در زمینه حمایت ایران از محور مقاومت باعث واگرایی در جامعه خواهد شد.

۲- با توجه به افزایش فشارها و تهدیدات دشمن و تداوم حملات علیه محور مقاومت و سیاست‌های انفعالی خودی، باعث مغفول ماندن ابعاد گوناگون نیازهای نهضت‌ها و سطوح حمایتی از آن‌ها می‌شود که در توسعه مبارزات آنان کارکرد منفی دارد.

روش و ساختار تحقیق

این تحقیق بر مبنای هدف از نوع تحقیقات توسعه‌ای است که به روش توصیفی-تحلیلی صورت گرفته و برای گردآوری داده‌های تحقیق نیز از روش کتابخانه‌ای و بررسی و تجزیه و تحلیل اسناد و مدارک و ارزیابی آن‌ها برای یافتن راه‌کارهای مناسب حمایتی، استفاده شده

است.

برای ارزیابی درست مسئله ابتدا ضرورت حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش با استناد منابع اسلامی، قانون اساسی و منظومه فکری امامین انقلاب را تشریح نموده و سپس با استناد به ابعاد نیازهای نهضت‌ها برای توسعه مبارزاتی‌شان چگونگی و سطوح حمایت‌ها را تبیین می‌کنیم.

تعریف مفاهیم

۱- **نهضت:** نهضت^۳، واژه‌ای عربی در برابر واژه خیزش و جنبش در زبان فارسی است؛ و به‌طور کلی در علوم سیاسی و اجتماعی، جنبش و نهضت به حرکت‌ها و خیزش‌های فکری و اجتماعی گفته می‌شود که درصدد اصلاح جامعه در ابعاد مختلف زندگی اجتماعی، یعنی از توزیع قدرت سیاسی تا توزیع عادلانه امکانات و فرصت‌های مادی و معنوی و از اصلاح فکری، فرهنگی تا اصلاح نظام سیاسی باشند (محبوبی، ۱۳۹۱: ۱۷).

۲- **نهضت مقاومت:** نهضت مقاومت^۴ در اصطلاح عبارت است از یک تلاش سازمان‌یافته از سوی بخشی از جمعیت غیرنظامی و ناراضی یک کشور که در مقابله با حکومت مرکزی یا قدرت اشغالگر و یا هر دو به عمل می‌آید (عباسی، ۱۳۷۶: ۳).

۳- **محور مقاومت:** واژه محور مقاومت را می‌شود از دو منظر تعریف کرد: در منظر نخست، محور مقاومت یک «ائتلاف ژئوپلیتیک» منطقه‌ای و مرکب از مجموعه بازیگران دولتی (ایران، سوریه و عراق) و غیردولتی (حزب‌الله، حماس، انصار الله و جهاد اسلامی) است که دارای منافع مشترک ملی و ایدئولوژیک می‌باشند. با توجه به این تعریف در مقابل این محور، ائتلافی از نظام‌های کهن اقتدارگرا، استکباری و پادشاهی قرار دارد که منافع آن در تضاد با محور مقاومت تعریف می‌شود.

تعریف دومی که می‌توان از محور مقاومت ارائه داد؛ تعریفی گفتمانی است. گفتمان مجموعه‌ای از نشانه‌ها است که در یک فرآیند مفصل‌بندی نظام معنایی خاصی را شکل می‌دهند. نشانه‌هایی که در گفتمان مقاومت مفصل‌بندی می‌شوند را می‌توان در دودسته طبقه‌بندی کرد؛ یک بخش نفی یا «سلبی» است و بخش دیگر اثباتی و «ایجابی». در مرکز بعد سلبی گفتمان مقاومت، «سلطه‌ستیزی» قرار دارد؛ یعنی مهم‌ترین عنصر سلبی گفتمان مقاومت، نفی سلطه و

1. Movement
2. Resistance Movement

سلطه‌ستیزی است و دوم، نفی استکبار و استبداد ستیزی است؛ اما مهم‌ترین وجوه اثباتی و ایجابی گفتمان مقاومت که در مرکز این گفتمان قرار دارد، عبارت از عدالت‌خواهی و حق‌طلبی، اسلام‌خواهی، صلح‌طلبی، عزت‌طلبی و اقتدار، استقلال‌طلبی، آزادی‌خواهی، معنویت‌گرایی، حکمت و عقلانیت‌گرایی، مصلحت‌گرایی و آرمان‌گرایی واقع‌بینی است (سلیمی و شریعتی، ۱۳۹۳:۷۳).

با پیروزی انقلاب اسلامی، مسئله فلسطین و حمایت از آزادی و استقلال مردمان آن به یکی از مهم‌ترین ارکان هویت‌بخش به انقلاب اسلامی و در نتیجه شکل‌دهنده به سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران تبدیل گردید. این امر رفته‌رفته ضمن تأثیر بر مجموعه امنیتی غرب آسیا، سبب شکل‌گیری زیرمجموعه امنیتی محور مقاومت به رهبری جمهوری اسلامی ایران گردید که تحت تأثیر غالب منابع هویت‌بخش به جمهوری اسلامی ایران، ضمن تقابل با استعمار جهانی و نمود منطقه‌ای آن یعنی اسرائیل، رد مشروعیت جعلی این رژیم را مورد توجه قرار داد (کریمی، ۱۳۹۶:۴۲).

مقاومت اسلامی نیز در اصطلاح، دو مفهوم عام و خاص را در بر دارد: در مفهوم عام، شامل هر نوع مقاومتی که بر اساس آموزه‌ها و احکام دین توسط یک مسلمان و یا گروهی از مسلمانان در مقابله با تهاجم دشمنان اسلام و مسلمانان در هر مکان و هر زمان شکل می‌گیرد؛ اما در مفهوم خاص که شامل عبارت «محور مقاومت اسلامی» می‌باشد، عبارت است از مقاومت کشورها، سازمان‌ها، گروه‌ها و افراد، بر اساس اسلام در برابر تهاجم نظام سلطه و متحدان آن که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی ایران و همسو با این انقلاب، در سطح منطقه و با محوریت مسئله فلسطین و مقاومت در برابر تجاوزات اسرائیل تبلور یافت. در سال‌های بعد نیز مقاومت در برابر تجاوزات آمریکا و متحدان آن نیز بر آن افزوده شد (محمدی، ۱۳۹۶).

ویژگی‌های نهضت

- ۱- فعالیت‌های نهضت‌ها معمولاً مبارزه طولانی و خشونت‌بار هستند.
- ۲- حضور و شرکت بخشی از مردم کشور در نهضت.
- ۳- نهضت‌ها معمولاً بیش از آنکه جنبه نظامی داشته باشند جنبه اعتقادی، فکری، سیاسی دارند البته در نهایت امکان توسل به زور زیاد است.
- ۴- تحول اساسی و بنیادی در افکار و آراء مردم صورت می‌گیرد تا این تحول صورت نگیرد، اتفاقی در این اجتماع صورت نخواهد گرفت. چنانچه قرآن کریم فرمود: «ان الله لا

یغیر ما بقوم حتی یغیر ما بانفسهم».

۵- آگاهی و بیداری از ویژگی‌های بارز هر نهضت به شمار آید.

۶- نهضت‌ها معمولاً حرکت‌های اصلاح‌طلبانه هستند (بیات، ۱۳۸۴: ۹).

اهداف نهضت‌ها

نهضت‌ها چه هدفی را تعقیب می‌کنند و چه می‌خواهند؟ آیا دموکراسی می‌خواهند؟ آیا می‌خواهند دست استعمار را از کشورشان قطع کنند؟ آیا برای دفاع از آنچه امروز حقوق بشر نامیده می‌شود به پا خواسته‌اند؟ تبعیض‌ها و نابرابری‌ها را می‌خواهند از بین ببرند؟ ریشه ظلم را می‌خواهند بکنند؟ مادی‌گرایی را می‌خواهند نابود سازند؟ پاسخ این پرسش‌ها را از ماهیت نهضت و از بیانیه و اعلامیه‌های رهبران نهضت می‌توان به دست آورد.

البته پاسخ سؤال‌های فوق بر اساس ماهیت نهضت تفاوت می‌کند. وقتی ما در یک نهضت هستیم که بر اساس اسلام پی‌ریزی شده است جواب سؤال فرق می‌کند زمانی که نهضت ماهیت اسلامی دارد پاسخ این سؤالات هم آری است و هم نه، آری یعنی همه آن هدف‌ها جزو اهداف نهضت است و نه، یعنی محدود به هیچ‌یک از آن‌ها نیست. یک نهضت اسلامی نمی‌تواند از نظر هدف محدود باشد؛ زیرا اسلام در ذات خود یک (کل تجزیه‌ناپذیر) است و با به دست آوردن هیچ‌یک از آن هدف‌ها پایان نمی‌پذیرد.

البته به معنی این نیست که نهضت از نظر تاکتیک برخی هدف‌ها را بر برخی دیگر مقدم نمی‌دارد و مراحل وصول به هدف را در نظر نمی‌گیرد.

در ابتدای نهضت مرحله نفی و انکار و در هم کوبیدن استبداد و استعمار را می‌پیماید؛ وقتی از این مرحله عبور کرد و پیروز شد، به سازندگی و ثبات رسید، سپس هدف‌های دیگرش را دنبال کرد.

جمله‌هایی که در مبانی نهضت از نهج‌البلاغه درباره هدف‌های اصلاحش نقل گردید و امام حسین (ع) نیز عین جمله‌ها را در بیان نهضتی که قصد آن را داشت، در عهد معاویه و در جمع بزرگان صحابه و شخصیت‌های برجسته اسلامی در موسم و موقف حج آورده است، به‌طور اجمال بیانگر اهداف کلی همه نهضت‌های اسلامی است.

هر نهضتی یک سلسله هدف‌های فرعی و جزئی خاص خود نیز دارد. هدف‌های کلی در چهار جمله بیان شده:

لِنَرِدَ الْمَعَالِمَ مِنْ دِينِكَ (دشتی: ۱۳۹۸: ۱۷۶). نشانه‌های محوشده راه خدا را که جز همان اصول واقعی اسلام نیست، بازگردانیم یعنی بازگشت به اسلام نخستین و اسلام راستین بدعت‌ها را از میان بردن و سنت‌های اصیل را جایگزین کردن، یعنی حرکت اصلاحی در فکرها اندیشه‌ها، تحولی در روح‌ها و ضمیرها و قضاوت‌ها. در زمینه اسلام وَ نُظِّهْرَ الْإِصْلَاحَ فِي بِلَادِكَ (دشتی، ۱۳۸۹: ۱۷۶). اصلاح اساسی و آشکار و چشمگیر که نظر هر بیننده را جلب نماید و علائم، در شهرها و مجامع به عمل آوریم. بهبودی وضع زندگی مردم کاملاً هویدا باشد یعنی تحولی بنیادی در اوضاع زندگی خلق خدا. «يَأْمَنَ الْمَظْلُومُونَ مِنْ عِبَادِكَ» (مجلسی، ۱۳۶۳: ۸۱). بندگان مظلوم خدا از شر ظالمان امان یابند و دست تطاول ستمکاران از شر ستمدیدگان کوتاه شود. یعنی در روابط اجتماعی انسان‌ها اصلاح به وجود آید.

«وَتَقَامَ الْمُعْتَلَّةُ مِنْ حُدُودِكَ» (دشتی، ۱۳۸۹: ۱۷۵). مقررات تعطیل شده خدا و قانون‌های نقض شده اسلام بار دیگر به پا داشته شود و حاکم بر زندگی اجتماعی مردم گردد. یعنی تحولی ثمربخش و اسلامی در نظامات مدنی و اجتماعی جامعه به وجود آید (مطهری، ۱۳۶۲: ۷۰). در یک نهضت اسلامی هر مصلحی و هر رهبری که موفق شود این چهاراصل را عملی سازد افکار و اندیشه‌ها را متوجه اسلام راستین سازد و بدعت‌ها و خرافه‌ها را از مغزها بیرون براند، به زندگی عمومی از نظر تغذیه، مسکن، بهداشت آموزش و پرورش سامان بخشیده و روابط انسانی انسان‌ها را بر اساس برابری و برادری و احساس، اخوت و همسانی برقرار سازد ساخت جامعه را از نظر نظامات و مقررات حاکم طبق الگوی اسلامی سازمان‌دهی کند به حداکثر موفقیت نائل آمده و اهداف خود را تأمین کرده است. علاوه بر این اهداف کلان و مقدس نهضت ممکن است اهدافی به شرح زیر هم در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی داشته باشد:

- ۱- تغییر نظام حاکم و یا حداقل تغییر رفتار حکومت و اصلاح آن؛ ۲- کسب امتیاز و ایفای نقش بیشتر در فرایند تصمیم‌گیری جامعه؛ ۳- کاهش تمرکز قدرت؛ (د) ایجاد ساختارهای جدید در جامعه؛ ۴- تغییر ارزش‌های موجود به مطلوب (بیات، ۱۳۸۴: ۱۹).

ضرورت و چرایی حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش و محور مقاومت در

نظام اسلامی ایران

۱- **مبانی حمایت از نهضت‌ها در منابع اسلامی:** از دیدگاه دینی، در لزوم مبارزه با ظالم و حمایت از مظلوم هرگز تردیدی وجود ندارد. عموم انبیاء الهی با قدرت‌های مستکبر زمان خویش مبارزه کرده‌اند وعده‌ای نیز در این راه سر و جان‌باخته یا حبس و تبعید و محرومیت‌های مختلف را چشیده‌اند. مبارزه‌های پیامبر عظیم‌الشأن اسلام با ظالمان و مشرکان به زندگی پس از رسالت ایشان رنگی دیگر بخشیده بود. گرچه بعضی از این پیکارها مقدمه دعوت اسلام بود و از مبارزه‌های عقیدتی سرچشمه می‌گرفت؛ اما مبارزه با کسانی که با تجاوز حقوق انسان‌های دیگر را پامال می‌کنند؛ در تاریخ ادیان الهی و آموزه‌های دینی ناآشنا نیست (قاضی‌زاده، ۱۳۷۷: ۶۳۶).

از اصول اساسی سیاست خارجی نظام ولایی اسلام، اعلان جنگ رسمی علیه ظالمان و مستکبران جهان بی‌توجه به جغرافیا، نژاد، دین، مذهب و جنسیت است. در تعبیر قرآن آنچه معیار است، مسئله ظلم و استکبار نسبت به «ناس و توده مردم» است که مستضعف و مظلوم واقع شده‌اند.

خداوند در آیه ۷۵ سوره نساء با حالتی از سرزنش و توبیخ نسبت به مسلمانان می‌فرماید: «وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَذِهِ الْقَرْيَةِ الظَّالِمِ أَوْلِيَا وَاجْعَل لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا وَاجْعَل لَنَا مِنْ لَدُنْكَ نَصِيرًا»؛ و چرا شما در راه خدا و در راه نجات مردان و زنان و کودکان مستضعف نمی‌جنگید؟ همانان که می‌گویند: پروردگارا، ما را از این شهری که مردمش ستم‌پیشه‌اند بیرون ببر و از جانب خود برای ما سرپرستی قرار ده و از نزد خویش یآوری برای ما تعیین فرما.

علامه طباطبایی در ذیل آیه می‌نویسد: کلمه، «مستضعفین» عطف شده بر موضع لفظ «اللّه» و به آیه این معنا را می‌دهد: که چرا در راه خدا نمی‌رزمید و چرا در راه نجات مستضعفین نمی‌جنگید و این آیه شریفه نیز تحریکی دیگر است بر قتال، که با تعبیر استفهام انجام شده، استفهامی که به یاد شنونده می‌آورد که قتالشان قتال در راه خدا است و فراموش نکنند که در چنین قتالی هدف زندگی سعیدشان تأمین می‌شود، چون در زندگی هیچ آرزو و هدفی جز رضوان خدا و هیچ سعادت پرمحتواتر از قرب به خدا نیست و به یاد داشته باشند که قتالشان قتال در راه مردم و زنان و کودکانی است که به دست غداران روزگار به استضعاف کشیده شده‌اند. بنابراین در این آیه شریفه تحریک و تهییجی است برای تمامی مؤمنان، چه آن‌هایی که ایمانشان خالص است و چه آن‌هایی که ایمانشان ضعیف و ناخالص است، اما آن‌هایی که ایمانشان خالص و

دل‌هایشان پاک است، برای به حرکت درآمدنشان به‌سوی قتال همان یاد خدای عزوجل کافی است تا برای اقامه حق و لیبیک گفتن به ندای پروردگارشان و اجابت دعوت داعی او، به پا خیزند و اما آن‌هایی که ایمانشان ناخالص است، اگر یاد خدا تکانشان داد که هیچ و اگر یاد خدا کافی نبود این معنا تکانشان می‌دهد که اولاً این قتالشان قتال در راه خدا است و ثانیاً قتال در راه نجات مشتی مردم ناتوان است که به دست کفار استضعاف شده‌اند، خلاصه کلام اینکه آیه شریفه به این دسته از مردم می‌فرماید اگر ایمان به خدایتان ضعیف است، حداقل غیرت و تعصب که دارید و همین غیرت و تعصب اقتضا می‌کند از جای برخیزید و شر دشمن را از سر یک مشت زن و بچه و مردان ضعیف کوتاه کنید.

در این آیه مبارکه دعوت به‌سوی جهاد بر اساس تحریک عواطف انسانی است و می‌گوید «چرا شما در راه خدا و در راه مردان و زنان و کودکان مظلوم و بی‌دفاعی که در چنگال ستمگران گرفتار شده‌اند مبارزه نمی‌کنید؟ آیا عواطف انسانی شما اجازه می‌دهد که خاموش باشید و این صحنه‌های رقت‌بار را تماشا کنید. سپس بر شعله‌ور ساختن عواطف انسانی مؤمنان می‌گوید این مستضعفان همان‌هایی هستند که در محیط‌های خفقان گرفتار شده و امید آن‌ها از همه‌جا بریده است؛ از این‌رو دست به دعا برداشته و از خدای خود می‌خواهند که از آن محیط ظلم و ستم بیرون روند و نیز از خدای خود می‌خواهند که ولی و سرپرستی برای حمایت آن‌ها بفرستد و یار و یابری برای نجات آن‌ها برانگیزد در حقیقت این آیه نشانه بر این است که خداوند دعای آن‌ها را مستجاب کرده و این رسالت بزرگ انسانی را بر عهده شما گذاشته بود» (مکارم شیرازی، ۱۳۷۴: ۹).

زندگی پیامبر عزیز اسلام و حضرت علی (ع) نیز سراسر به جنگ با ظالمان و مستکبران در حمایت از مظلومان و محرومان گذشت. در حدیث معروف نبوی آمده است: «مَنْ أَصْبَحَ وَ لَمْ يَهْتُمْ بِأَمْرِ الْمُسْلِمِينَ فَلَيْسَ مِنْهُمْ وَ مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يُنَادِي يَا لِلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يَجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ؛ هر کس صبح کند و به امور مسلمانان همت نرزد، از آنان نیست و هر کس فریاد کمک خواهی مسلمانان را بشنود و به کمکش نشتابد، مسلمان نیست» (کلینی، ۱۳۸۷: ۱۶۴).

در حدیث دیگر این مطلب دامنه گسترده‌تری دارد و حمایت از همه انسان‌های مظلوم ولو غیرمسلمان را هم دربرمی‌گیرد. پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «مَنْ سَمِعَ رَجُلًا يُنَادِي يَا لِلْمُسْلِمِينَ فَلَمْ يَجِبْهُ فَلَيْسَ بِمُسْلِمٍ». هرکسی فریاد و استغاثه انسانی را بشنود که مسلمانان را به یاری و کمک می‌طلبد و به یاری او نرود، مسلمان نیست (کلینی، ۱۳۸۷: ۱۶۵).

احادیث وارده در لزوم تعاون و هماهنگی در ایجاد زندگی سالم و حمایت و کمک به مستضعفان بیش از آن است که در این مبحث بگنجد.

امیرالمؤمنین علی (ع) در خطبه ۱۳۱ نهج البلاغه خدا را برای هدفی که از تصدی به زمامداری منظور کرده بود شاهد می‌گیرد:

«اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنَّهُ لَمْ يَكُنْ الَّذِي...» (دستی، ۱۳۹۸: ۲۲۳).

خداوند، تو می‌دانی اقدامی که از ما برای به دست آوردن زمامداری انجام گرفت برای رقابت در به دست گرفتن سلطه و خواستن متاع ناپایدار دنیا نبود بلکه برای این بود که به اصول و حقایق دین تو وارد شویم و در شهرهای تو اصلاح انجام بدهیم، تا بندگان ستمدیده‌ات در امنیت قرار بگیرند و حدودی را که برای حیات مادی و معنوی بندگان مقرر فرموده‌ای برپا داریم. باز در خطبه سوم نهج البلاغه فرماید: «أَمَا وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبَّةَ وَ بَرَأَ النَّسَمَةَ لَوْ لَأَ حُضُورُ الْحَاضِرِ» (دستی، ۱۳۹۸: ۳۷) آگاه باشید، سوگند به خدایی که دانه را شکافت و روح انسانی را آفریده اگر حضور حاضران (بیعت‌کنندگان با من) نبود و اگر حجت باوجود یار و یاور، تمام نمی‌گشت و اگر خداوند سبحان علما را مسئول قرار نداده بود که پرخوری ظالم و گرسنگی مظلوم را نپذیرند قطعاً طناب شتر زمامداری را بر گردنش، می‌انداختم و آخرش را با همان کاسه اولش سیراب می‌کردم.

امام علی(ع) در آخرین وصیت خویش به فرزندانش در هنگام شهادت می‌فرماید: «وَكُونَا لِلظَّالِمِ خَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا»؛ دشمن ظالم و یاور مظلوم باشید (دستی، ۱۳۹۸: ۵۲۴) و چنانکه از این عبارت مولا مشخص است در این حدیث مطلق ظالم و مظلوم را گفته و اشاره‌ای به دین و مذهب و نژاد و رنگ آنان نکرده است.

آیات و روایات بالا به این نکته مهم دلالت دارند که در اسلام، مقابله با تهدید و ارباب، وظیفه‌ای همگانی است؛ همه باید یکپارچه، در برابر عوامل تهدید و ارباب بایستند و از مظلوم دفاع کنند و خصم ظالم باشند. بر این اساس، دفاع تنها بر کسانی واجب نیست که از سوی دشمن مورد هجوم قرار گرفته‌اند، بلکه همه مسلمانان وظیفه‌دارند در مقام دفاع از مسلمانانی که در بخشی از سرزمین‌های اسلامی مورد تجاوز قرار گرفته‌اند، دفاع کنند و با جان و مال خود در راه خدا جهاد کرده و در زمینه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی و نظامی، حمایت‌های لازم را به عمل آورند. این موضوع مورد اتفاق فقها و اندیشمندان شیعه و سنی است.

حمایت از انسان‌هایی که مورد تجاوز قرار گرفته‌اند، اعم از اینکه مسلمان باشند یا غیرمسلمان

را از نظر دین اسلام واجب شمرده و بی‌تفاوتی و سکوت در برابر این‌گونه جنایات کمک به ظلم و ظالمین است (مطهری، ۱۳۷۳: ۲۹).

۲- قانون اساسی و حمایت از محور مقاومت: از آنجاکه اصول و قوانین نظام انقلاب اسلامی، از آموزه‌های دین مبین اسلام سرچشمه می‌گیرد، جمهوری اسلامی ایران از بدو شکل‌گیری تاکنون، اهداف خود را بر برپایی حکومت اسلامی در ایران منحصر نکرده، بلکه خود را به آزادی و بیداری سایر ملل مظلوم جهان و حمایت از حقوق آنان بخصوص ملت فلسطین موظف می‌داند. بر اساس تحقق عملی حاکمیت ملی، حکومت اسلامی به نمایندگی از تمام افراد مردم، موظف به ایفای «تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمانان» است. به همین دلیل، ضمن آن‌که «موظف است سیاست کلی خود را بر پایه ائتلاف و اتحاد ملل اسلامی قرار دهد»، در اعمال سیاست خارجی، «دفاع از همه مسلمانان را» باید وجهه همت خود سازد. نمونه‌های متعدد یادشده همگی بیانگر مشروعیت و لزوم حمایت از جریان مقاومت اسلامی در مقابل تجاوز بیگانگان است که آن را به‌عنوان بخشی از وظایف مسلم دولت‌های اسلامی ترسیم می‌کند.

مهم‌ترین منبع و مأخذ برای شناخت اهداف و وظایف سیاست خارجی، قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران است. صدر مقدمه قانون اساسی آمده است: قانون اساسی با توجه به محتوای اسلامی انقلاب ایران که حرکتی برای پیروزی تمامی مستضعفین بر مستکبرین بود زمینه تداوم این انقلاب را در داخل و خارج کشور فراهم می‌کند؛ به‌ویژه در گسترش روابط بین‌المللی، با دیگر جنبش‌های اسلامی و مردمی می‌کوشد تا راه تشکیل امت واحد جهانی را هموار کند. (این‌هذه أمتکم أمة واحدة و أنا ربکم فاعبُدون) (سوره انبیا، آیه ۹۲) و استمرار مبارزه در نجات ملل محروم و تحت ستم در تمامی جهان قوام یابد.

بنابراین با توجه به ذات ظلم‌ستیزی انقلاب اسلامی ایران، جمهوری اسلامی موظف است در هر نقطه جهان که مظلومین و مستضعفین علیه ظلم و استکبار مبارزه می‌کنند، از آنان حمایت کرده و زمینه را برای تشکیل تمدن بزرگ اسلامی فراهم آورد.

همچنین بند ۱۶ اصل سوم قانون اساسی تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس معیارهای اسلام، تعهد برادرانه نسبت به همه مسلمانان و حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان را یکی از اقدامات لازم برای نیل به اهداف و اصول نظام - که در اصل دوم قانون اساسی بیان شده - می‌داند.

اصول ۱۵۲ و ۱۵۴ قانون اساسی نیز موضوع دفاع از مظلومان و مستضعفان جهان - اعم از مسلمان و غیرمسلمان، بر پایه دین مبین اسلام- را به صراحت بیان نموده و آن را از وظایف جمهوری اسلامی ایران بر شمرده است:

سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس نفی هرگونه سلطه‌جویی و سلطه‌پذیری، حفظ استقلال همه‌جانبه و تمامیت ارضی کشور، دفاع از حقوق همه مسلمانان و عدم تعهد در برابر قدرت‌های سلطه‌گر و روابط صلح‌آمیز متقابل با دول غیر محارب استوار است (اصل ۱۵۲). جمهوری اسلامی ایران سعادت انسان در کل جامعه بشری را آرمان خود می‌داند و استقلال و آزادی و حکومت حق و عدل را حق همه مردم جهان می‌شناسد؛ بنابراین در عین خودداری کامل از هرگونه دخالت در امور داخلی ملت‌های دیگر، از مبارزه حق‌طلبانه مستضعفین در برابر مستکبرین در هر نقطه از جهان حمایت می‌کند (اصل ۱۵۴).

مجموع اهداف سیاست خارجی ایران با بررسی قانون اساسی کشورمان عبارت است از: ۱) تلاش در جهت تشکیل امت واحد جهانی؛ ۲) حمایت از مستضعفان در برابر مستکبران؛ ۳) تأمین منافع ملی و حفاظت از استقلال و حاکمیت ملی در عرصه بین‌المللی؛ ۴) دفاع از سرزمین‌ها و حقوق مسلمانان؛ ۵) دعوت به اسلام (حسینی، ۱۳۸۵: ۲۲).

گفتمان حمایت از مستضعفان و مبارزه برای نجات ملل محروم و تحت ستم در تمامی جهان، از آرمان‌های منحصربه‌فرد انقلاب اسلامی است. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، اولین قانون اساسی در جهان است که آرمان تحقق سعادت انسان در کل جامعه بشری را سرلوحه خویش قرار داده و اصول سیاست خارجی ایران را بر نجات ملل محروم و تحت ستم و حمایت بی‌دریغ از مستضعفان جهان استوار کرده است (عسگری، ۱۳۹۴: ۱۸).

۳- منافع و امنیت ملی و حمایت از محور مقاومت: روشن است که منافع ملی و امنیت ملی یک کشور و تأمین آن‌ها، فقط در مرزهای جغرافیایی آن محدود نمی‌شود. از این رو دولت‌ها به میزان هزینه‌های مادی و نفوذ معنوی که در کشورهای دیگر می‌پذول می‌دارند، از توان و قدرت تصمیم‌گیری و تأثیرگذاری بیشتری نیز در آینده آن کشور و معادلات منطقه‌ای برخوردار هستند. در واقع حفظ موجودیت، استقلال و تمامیت ارضی و امنیت ملی کشور که از عناصر کلیدی و حیاتی تشکیل‌دهنده منافع ملی است، نیازمند صرف چنین هزینه‌ها و کمک به ملت‌هایی است که در خط اول مبارزه با دشمنان ما قرار دارند.

پس در حمایت غیرقابل‌انکار معنوی ایران از مبارزان حزب‌الله جنوب لبنان و مقاومت اسلامی و

سایر گروه‌های مقاومت منطقه‌ای، تأمین منافع ملی نیز می‌تواند ملحوظ باشد. اگر ایالات متحده نسبت به ایران کوچک‌ترین تعرضی کند، میدان‌های دیگری در عالم، درگیر خواهند شد و این دقیقاً یکی از جنبه‌های مهم بازدارندگی ایالات متحده آمریکا از حمله نظامی به ایران است؛ موضوعی که بارها به‌صراحت توسط سیاستمداران و کارشناسان مسائل نظامی آمریکا و رژیم صهیونیستی مطرح و آن را به‌عنوان مانع بزرگ در حمله به تأسیسات هسته‌ای ایران برشمرده‌اند، پس حمایت از مقاومت اسلامی در منطقه، حتی با نگاه منفعت‌گرایانه نیز قابل توجیه است.

۴- امام خمینی (ره) و حمایت از محور مقاومت: حضرت امام خمینی (ره) به‌عنوان پرچمدار حمایت از گروه‌های مقاومت و یکی از پیشگامان تشکیل و بازسازی محور مقاومت اسلامی، عقیده دارند اساس سیاست خارجی جمهوری اسلامی گسترش اسلام در جهان، دفاع از مظلومان و مستضعفین و کم کردن سلطه جهان خواران هست. چنانچه ورود اندیشه راهبردی و ابتکار معجزه‌گون امام خمینی (ره) در تعیین روز جهانی قدس، طی این سال‌ها تحولات بزرگی را در راستای تحکیم مبانی و تقویت محور مقاومت اسلامی بخصوص پشتیبانی همه‌جانبه از مبارزات ملت فلسطین رقم‌زده است.

در این راستا حضرت امام خمینی (ره)، در نهم اسفند سال ۱۳۶۶ طی سخنانی در جمع اعضای شورای مرکزی حزب الله لبنان می‌فرمایند: «همه شیاطین مجتمع‌اند که نگذارند اسلام رشد کند و ما باید این معنا را در نظر داشته باشیم که با تمام قوا و تا آخرین نفرمان، مهیا شویم و در راه خدا جهاد کنیم. دفاع از نوامیس مسلمین و دفاع از بلاد اسلامی و دفاع از همه حیثیات مسلمین امری است لازم و ما باید خودمان را برای مقاصد الهی و دفاع از مسلمین مهیا کنیم و خصوصاً در این شرایطی که فرزندان واقعی فلسطین اسلامی و لبنان، یعنی حزب الله و مسلمانان انقلابی سرزمین غصب شده و لبنان با نثار خون و جان خود، فریاد «یا للمسلمین» سر می‌دهند، با تمام قدرت معنوی و مادی در مقابل اسرائیل و متجاوزین بایستیم و در مقابل آن همه سفاکی‌ها و ددمنشی‌ها مقاومت و پایمردی کنیم و به یاری آنان بشتابیم و سازشکاران را شناسایی و به مردم معرفی کنیم» (صحیفه نور، ج ۱۴: ۷۵)

در ادامه فراهایی از سخنرانی‌ها و منویات ایشان در حمایت از محور مقاومت و نهضت‌های آزادی‌بخش اشاره می‌شود: «من بار دیگر از تمام جنبش‌های آزادی‌بخش جهان پشتیبانی می‌نمایم و امیدوارم تا آنان برای تحقق جامعه‌ی آزاد خویش پیروز شوند. امید است دولت اسلامی در مواقع مقتضی به آنان کمک نماید» (صحیفه نور، ج ۱۴: ۷۷)

«ملت آزاده ایران هم‌اکنون از ملت‌های مستضعف جهان در مقابل آنان که منطبقشان توپ و تانک و شعارشان سرنیزه است کاملاً پشتیبانی می‌نماید. ما از تمام نهضت‌های آزادی‌بخش در سراسر جهان که در راه خدا و حق و حقیقت و آزادی مبارزه می‌کنند، پشتیبانی می‌کنیم» (صحیفه نور، ج ۱۱: ۲۵۸).

«هان ای ملت‌های جهان که همه مستضعف‌اید! از جای برخیزید و حق خود را بستانید و از عریده‌های قدرتمندان نهراسید که خداوند با شماست و زمین ارث شماست. وعده خداوند متعال تخلف‌ناپذیر است. از خداوند تعالی غلبه محرومین را خواستار وحدت کلمه اهل حق را امیدوارم» (صحیفه نور، ج ۱۲: ۱۳۸).

ملت ایران - اعزهم‌الله - راه عذرها را مسدود نموده و اثبات نمود که در مقابل قدرت‌های بزرگ می‌توان ایستاد و حق انسانی خود را باز پس گرفت و با اتکال به قدرت لایزال حق تعالی که وعده نصرت به شرط آنکه حق را یاری دهیم عنایت فرموده است، هراس به خود راه ندهد که *إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ* (سوره محمد، آیه ۷)؛ و برای تحقق اهداف اسلامی که در مقدمه آن کوتاه کردن دست قدرتمندان منحرف و مخالف اسلام از کشورهای اسلامی و رفع موانع داخلی و خارجی هست، همت گمارند؛ و با احزاب و حکومت‌ها و گروه‌ها و اشخاصی که با نهضت‌های اسلامی که بحمدالله تعالی در آستانه رشد و شکل‌گیری است، مخالف‌اند مقابله نموده و مبارزه با آنان را در سرتاسر جهان سرلوحه برنامه‌های خود قرار دهند؛ و مطمئن باشند که با وعده صریح خداوند تعالی، توفیق پیشرفت حاصل شود و مظلومان از دست ستمگران نجات یابند (صحیفه نور، ج ۱۹: ۲۱).

شما ای جنبش‌های آزادی‌بخش؛ و ای گروه‌های در خط به دست آوردن استقلال و آزادی! به پا خیزید و ملت‌های خود و ملل اسلامی را هشدار دهید که زیر بار ستم رفتن بدتر و قبیح‌تر از ستمکاری است؛ و به دولت‌ها اخطار کنید که از زبونی و ذلت، خود را نجات دهند و به همه تذکر دهید که به اسلام باز آیید و به اخوت اسلامی بگراییید (صحیفه امام، ج ۱۲: ۳۲).

در بیان و گفته‌های حضرت امام (ره) در دفاع و حمایت از ملت‌ها عموماً از الفاظ و لغات ذیل استفاده کرده‌اند: حمایت بی‌دریغ؛ سرمایه‌گذاری با تمام وجود؛ پشتیبانی بی‌دریغ؛ پشتیبانی کامل؛ حامی و پناهگاه همیشگی (سبحانی فر، ۱۳۸۹: ۲۵۸).

۵- امام خامنه‌ای (مدظله العالی) و حمایت از محور مقاومت: مقوله مقاومت اسلامی و حمایت از آن به‌عنوان یکی از شاخصه‌ها و ارکان انقلاب اسلامی که در قانون اساسی و

دیدگاه‌های امام خمینی(ره) و همچنین فقه و مبانی اسلامی بر آن تأکید شده و یکی از ضروریات تأمین امنیت و منافع ملی هست، در نگاه نافذ و تدابیر هوشمندانه مقام معظم رهبری جایگاه ویژه‌ای دارد. از طرفی جمهوری اسلامی ره‌توشه‌ای سترگ از تجارب مقاومت چندین ساله چه پیش از انقلاب و چه پس از انقلاب، در اختیار دارد و رهبر معظم انقلاب اسلامی بر این باور است که این تجارب راهگشای ملل منطقه خواهد بود. بر اساس همین تدابیر رهبر فرزانه انقلاب بود که معادله مقاومت در منطقه، با کمک جمهوری اسلامی تغییر یافت و تبدیل و ارتقاء سنگ در دست فلسطینیان به «موشک جواب موشک» در غزه و سایر مقاومت‌های اسلامی در برابر اشغالگران، الهام از انقلاب اسلامی بود.

حمایت از محور مقاومت اسلامی در اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب موضوعی نیست که اختصاص به زمان و مکان خاصی داشته باشد و متناسب با مقتضیات و مسائلی که در سیاست خارجی کشور به وجود آمده و یا ممکن است به وجود آید، دچار تغییر و دگرگونی شود. چنانچه رهبر فرزانه انقلاب نیز بر این اصل تأکید داشته و پس از جمع‌بندی نهایی مذاکرات هسته‌ای میان ایران و ائتلاف ۵+۱ در این زمینه می‌فرماید: «چه این متن تصویب بشود و چه نشود، ما از حمایت دوستانمان در منطقه دست نخواهیم کشید؛ از ملت مظلوم فلسطین، از ملت مظلوم یمن، از ملت و دولت سوریه، از ملت و دولت عراق، از مردم مظلوم بحرین، از مجاهدان صادق مقاومت در لبنان و فلسطین؛ [این‌ها] همواره مورد حمایت ما خواهند بود» (خطبه‌های نماز عید فطر، ۲۷ مرداد ۱۳۹۴).

بیانات فوق که در واقع یکی از راهبردهای اصلی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را از زبان عالی‌ترین مقام نظام اسلامی بیان می‌شود، بیانگر این واقعیت غیرقابل عدول است که موضوع حمایت و پشتیبانی از نهضت‌های اسلامی و گروه‌های مقاومت مردمی در منطقه یکی از خطوط کلی نظام بوده و به‌عنوان یک رویکرد ثابت و گفتمان پایدار در حوزه سیاست خارجی که برآمده از اصول و آرمان‌های انقلاب و امام (ره) و قانون اساسی و... است، مطرح هست.

پیشگیری و جلوگیری از تسری محور ضد مقاومت و جنایات و اشغالگری این جریان در سایر حوزه‌های جغرافیایی منطقه‌ای و به‌عبارت‌دیگر «در نطفه خفه کردن گروه‌ها و جریان‌های ضد مقاومت» از جمله رژیم صهیونیستی که از پشتیبانی همه‌جانبه قدرت‌های قلدر و زورگوی غربی و آمریکا برخوردارند، نکته دیگری است که سبب شده است رهبر معظم انقلاب حمایت و پشتیبانی از جبهه مقاومت را نه یک وظیفه دینی بلکه یک ضرورت ملی و منطقه‌ای معرفی نمایند. معظم

له در این باره تأکید می‌کنند: «علت اینکه ما از مقاومت لبنان دفاع می‌کنیم. چون این‌ها یک گروه مقاومت - به معنای واقعی - در مقابل دشمن‌اند، یک گروه دفاع‌اند، یک گروه شجاع‌اند، فداکارند و ایستاده‌اند در مقابل آن‌ها. اگر این‌ها نبودند، اسرائیل که یک روزی تا «صیدا» و جلوتر از صیدا و تا خود بیروت هم آمد، امروز بیروت را اشغال می‌کرد، لبنانی باقی نمی‌ماند؛ گروه مقاومت است که جلوی این‌ها را گرفته است» (بیانات در دیدار بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی، ۲۷ شهریور ۱۳۹۴).

شرایط مقاومت در برابر دشمنان و موانع آن در بیانات مقام معظم رهبری

اینکه برای مقاومت باید چه کنیم؟ چه شرایطی را رعایت کنیم؟ خداوند در آیات متعددی به این سؤال پاسخ می‌دهد. در اولین آیه می‌فرماید، اولین شرط مقاومت، یاری کردن دین خداست: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَ يَثِّبَ أَقْدَامَكُمْ» (سوره محمد، آیه ۷). ای کسانی که ایمان آورده‌اید، اگر خدا را یاری کنید و برای خشنودی او با کافران بجنگید و از دینش حمایت کنید، او نیز با فراهم آوردن اسباب پیروزی، شما را یاری می‌کند و گام‌هایتان را در میدان نبرد استوار می‌سازد.

اولین اثر یاری خدا و رسولش، نصرت الهی و ثابت قدمی مؤمنان است. منظور از اینکه خدا مؤمنان را یاری می‌کند؛ یعنی اسباب پیروزی بر دشمن را برایتان فراهم می‌سازد. به هر وسیله‌ای؛ با انداختن ترس در دل دشمنان، دادن قدرت اراده به مؤمنان، برنامه‌ریزی دقیق، یاری فرشتگان، تغییر مسیر حوادث به نفع مؤمنان، جذب مردم به مؤمنان. این تعبیر، بهترین تشویق برای مقاومت و مبارزه است. چون مؤمنان را به قدرت نامحدود خدا متصل می‌کند. همین تعبیر را در آیه دیگری می‌فرماید: «وَ لَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ» (سوره حج، آیه ۴۰). قطعاً خدا کسانی را که او را یاری می‌دهند یاری خواهد کرد، چرا که خدا نیرومند و شکست‌ناپذیر است. خداوند در آیه دیگری به یکی دیگر از موانع استقامت در برابر دشمنان اشاره می‌کند: «إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَ لَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ» (سوره آل عمران، آیه ۱۵۵).

کسانی از شما که روز برخورد آن دو گروه (مؤمنان و مشرکان) در میدان احد، پایداری نکردند و فرار کردند، تنها دلیلش این بود که شیطان آنان را به سبب برخی از گناهی که قبلاً مرتکب شده بودند، لغزینید و توان ایستادگی را از آنان گرفت. ولی خدا از آنان درگذشت، چراکه خدا آمرزنده و بردبار است. در این آیه به‌صراحت، گناهان را یکی از عوامل مقاومت نکردن در برابر

دشمن می‌داند (بیانات در مراسم بزرگداشت رحلت امام ره در ۱۴ خرداد ۱۳۹۸).

ابعاد و مؤلفه‌های حمایتی از نهضت‌ها و محور مقاومت

۱- راهبرد توسعه نهضت‌های مقاومت و پشتیبانی از آن‌ها: با توجه به راهبرد نهضت‌ها در فرایند مبارزات که عبارت از «حفظ و توسعه نیروی خودی و سپس نابودی دشمن» است در گام‌ها و مراحل مختلف آن نیاز به کمک و مساعدت مستقیم داخلی و خارجی دارند تا در راستای اهداف خود به حرکت ادامه دهد. این زمینه‌ها عبارت است از: الف) حفظ جنبش و توسعه نهضت به لحاظ کمی و کیفی؛ ب) ترمیم و رفع نارسایی‌ها و مشکلات و برطرف کردن نقایص و اشکالات، تقویت هسته رهبری و حفظ مراکز سیاسی؛ ج) بالندگی رشد دادن و پیش بردن نهضت در مسیر مبارزه.

در هر سه زمینه فوق باید به رهبران و عناصر نهضت کمک شود تا بتوانند با حفظ، تداوم و بالندگی حرکت خود را در زمینه‌های سیاسی، فرهنگی، نظامی، اجتماعی، اعتقادی و فکری به‌پیش ببرند.

مسلم است که بدون حمایت و پشتیبانی‌های داخلی و خارجی جنبش‌های اسلامی نمی‌توانند نارسایی‌های خود را برطرف سازند اما علی‌رغم همه این مسائل، نباید نهضت‌ها خود را متکی به یک کشور خارجی بدانند. زیرا اگر نیازمندی‌ها و تأمین لوازم، امکانات و پشتیبانی‌های نهضت بر دوش عوامل خود نهضت باشد، پیگیری و دلسوزی بیشتری قطعاً خواهد شد و کمتر وابستگی پیدا خواهد کرد. در این راستا هرچه وابستگی به دیگران کمتر باشد مشکلات آن‌ها نیز کمتر خواهد بود (سبحانی فر، ۱۳۸۹: ۲۴۰).

۲- پشتیبانی‌های سیاسی و سازمان‌دهی: فلسفه وجودی نهضت‌ها، تلاش‌ها و حرکات سازمان یافته است، لذا هر نهضتی که متولد می‌شود از یک حداقل ساختار سازمان برخوردار می‌شود که دارای عناصر اصلی رهبر و گروه رهبری، عناصر مخفی و عناصر آشکار و همچنین عنصر پشتیبان هست. سازمان اولیه یک نهضت که ریشه در نارضایتی مردم و ناعدالتی‌ها دارد بر اساس مساعد بودن عوامل ذیل رشد فزاینده به خود می‌گیرد:

شرایط سیاسی امنیتی منطقه؛ دانش تشکیلاتی سازمانی مدیران؛ وجود عنصر برجسته که وظایف رهبری را عهده‌دار باشد در غیر این صورت احتمالاً شورا آن وظایف را به عهده می‌گیرد؛ میزان حمایت مردمی از رهبران سازمان؛ اهداف و ایدئولوژی سازمان؛ راهبردها و تاکتیک‌های سازمان؛ میزان کنترل حکومت مرکزی؛ میزان کارایی دستگاه‌های نظامی و انتظامی؛ میزان

بودجه و امکانات؛ سابقه حرکت‌های منطقه‌ای از موافق یا مخالف؛ میزان حمایت بین‌المللی از نهضت؛ توانمندی‌های روحی و روانی جمعیت؛ طرز تلقی جامعه از حاکمیت. عوامل مشخص‌کننده سازمان نهضت عوامل ثابتی نیستند. هم شرایط حکومت‌ها تغییر می‌کند و هم شرایط نهضت‌ها. پس شرایط تقریباً سیال برای حکومت‌ها و نهضت‌ها در جریان است و در این جنگ و مبارزه هرکدام شرایط و سازمان بهتری را طراحی کردند یک‌قدم به جلو برمی‌دارند. لازم است توسط کشور حامی به نهضت‌ها آموزش داده شود و در طول مبارزه، مستشاران امر مطالعه سازمان و ارائه پیشنهادهای منطقی را در دستور کار خود قرار دهند (حقیقت‌پور، ۱۳۸۳: ۳۴).

یک جریان نهضتی همراه با رشد و بلوغ خود و توأم با حضور سیاسی فعال در جامعه نیازمند به حمایت‌ها و هدایت‌های سیاسی است. به‌طور مسلم یک نهضت در شرایطی که به‌عنوان یک هسته یا جریان پنهان فعالیت می‌کند کمتر نیازمند به بهره‌گیری از حمایت‌های سیاسی و تشکیلاتی است اما به‌تناسب حرکت نهضت به سمت آشکار شدن و توسعه وضعیت قطعاً باید اهرم‌های حمایت سیاسی در اختیار نهضت‌ها قرار گیرد. در مجموع حمایت سیاسی و سازمانی از نهضت‌ها دارای شقوق مختلفی است که مهم‌ترین آن‌ها به شرح ذیل است:

- الف) پشتیبانی در مراحل شکل‌گیری و سازماندهی عناصر نهضت و تربیت کادر سیاسی.
- ب) حمایت سیاسی در مجامع بین‌المللی: در بعضی از مقاطع لازم است حرکت نهضت توسط دولت حامی در قالب حمایت‌های بین‌المللی و یا حمایت‌های منطقه‌ای مورد پشتیبانی قرار گیرد.
- ج) تغذیه سیاسی نهضت‌ها: تغذیه مداوم سیاسی نهضت‌ها توسط کتاب، خیرنامه‌ها، فیلم‌ها و یا برگزاری سمینارها، گردهمایی‌ها می‌تواند به‌صورت مستمر دانش سیاسی نهضت‌ها را افزایش داده و اطلاعات سیاسی آنان را همیشه به‌روز نگه داشت.
- د) کمک به نهضت در تدوین راهبردهای رسیدن به اهداف.
- ه) جلب همکاری و ایجاد ائتلاف در جریان‌های همسو.

۳- پشتیبانی‌های اطلاعاتی و ضداطلاعاتی: در شرایط امروزه بهره‌مندی از اطلاعات به‌منظور استمرار هرگونه حرکتی لازم و ضروری است. این حرکت درصحنه سیاسی با داشتن اطلاعات منجر به موضع‌گیری صحیح می‌شود. درصحنه نظامی دریافت اطلاعات صحیح منتج به طرح‌ریزی صحیح عملیات می‌شود. درصحنه حفاظتی و تأمین داشتن اطلاعات منجر به

تقلیل آسیب‌پذیری‌ها بوده و درصحنه اقتصادی داشتن اطلاعات منتج به اقدام موفق اقتصادی می‌شود؛ بنابراین اهم حمایت‌های اطلاعاتی و ضداطلاعاتی در ابعاد ذیل قابل تبیین است: الف) اطلاعات در خصوص تحرکات بین‌المللی؛ ب) اطلاعات در مورد ترتیب نیروی دشمن؛ ج) اطلاعات در خصوص جریان‌ات رقیب؛ د) اطلاعات در خصوص وضعیت منطقه؛ ه) حفاظت اطلاعات و تأمین و ده‌ها اطلاعات دیگر که در صورت جمع‌آوری و بررسی اصولی آن به مدیریت نهضت کمک می‌کند تا اداره صحیح آن با موفقیت به انجام برسد و خطرات و آسیب‌پذیری‌ها به حداقل برسد (حقیقت‌پور، ۱۳۸۳: ۳۵).

۴- پشتیبانی‌های نظامی: پشتیبانی نظامی از جمله مهم‌ترین و اثربخش‌ترین پشتیبانی‌هایی که یک نهضت در شرایط ویژه‌ای می‌تواند از آن بهره‌مند گردد. این نوع پشتیبانی همواره دارای بار سیاسی و امنیتی سنگین برای کشور حامی و نهضت مربوطه است. نیازمندی‌های نظامی یک نهضت در دوران تکامل نهضت‌ها یک روند ثابتی را در پی ندارد بلکه همواره تابع متغیرهایی است که پاره‌ای از این متغیرها را نهضت‌ها تعیین می‌کنند ولی اکثر آنان تابع شرایط عمومی خارج از اختیارات نهضت است. در مجموع شرایط تعیین‌کننده استفاده از ابزار نظامی می‌تواند یکی از عوامل زیر باشد:

بلوغ سازمانی نهضت، راهبرد نهضت در دستیابی به اهداف، سیاست‌ها و رفتار دولت حاکم، راهبرد دولت حامی نهضت، طرز تلقی و نگاه مردم به حاکمیت، شرایط منطقه‌ای و بین‌المللی (گروه زمینی، ۱۳۸۳: ۴۳).

در مجموع نهضت‌ها از طیف‌های چهارگانه زیر یکی را انتخاب خواهند نمود که هر کدام از این طیف‌ها شرایط اجرایی و نیازمندی‌های پشتیبانی خاصی را می‌طلبد. به‌طور قطع هر کدام از این طیف‌ها بر شرایطی از رشد نهضت نیز انطباق دارد که در ادامه به آن‌ها اشاره می‌شود:

الف) طیف عملیات ویژه: این طیف از پشتیبانی‌ها که از مقاطع اولیه شکل‌گیری، نهضت‌ها امکان پشتیبانی دارد دارای دامنه محدود ولی پیچیدگی بالا می‌باشد. معمولاً نهضت‌ها این طیف از عملیات ویژه را به‌منظور پیشبرد پاره‌ای از اهداف سیاسی و یا هموار کردن سیر توسعه نهضت استفاده می‌کنند. در این طیف از عملیات عناصر محدود با توانایی‌های بالا مورد استفاده قرار می‌گیرد که معمولاً جهت اقدامات ویژه قابل استفاده است. پشتیبانی از این نوع عملیات عبارت است:

آموزش نیرو در ابعاد اطلاعاتی نظامی با گرایش جنگ شهری، ارسال سلاح ویژه (عمدتاً

سبک)، تأمین نیازهای فنی و جعل، تأمین نیازمندی‌های مهندسی و انفجارات، گروگان‌گیری، آموزش، نفوذ (سبحانی‌فر، ۱۳۸۹: ۲۷۷).

ب) طیف عملیات نامنظم و جنگ‌های چریکی: این طیف از عملیات که نهضت‌ها در توسعه پیشرفته خود به آن نیازمند هستند و در صورت مناسب بودن اوضاع سیاسی، اجتماعی و جغرافیایی استفاده می‌کنند. معمولاً با پشتیبانی‌های مردمی است و نهضت از ظرفیت‌های قابل قبول چریکی برخوردار است. در این حالت نهضت دارای موقعیت مناسب جغرافیایی است که به لحاظ زمین و پشتوانه مردمی امکان عملیات در واحدهای تا حد گروهان و گردان را فراهم می‌کند. اهداف این طیف از عملیات که در قلب یا عقبه دشمن صورت می‌گیرد عمدتاً تأسیسات حیاتی، گرفتن تلفات سنگین، ناامن کردن یک منطقه، تصرف موقت منطقه جغرافیایی محدود، آزادسازی اسرا و گروگان‌ها و یا عملیات به منظور تضعیف روحیه دشمن است.

در این طیف از عملیات نیازمندی‌های نهضت که لازم است توسط کشور حامی، مورد پشتیبانی قرار گیرد عبارت است از:

الف) پشتیبانی‌های آموزشی در ابعاد نفوذ، گروگان‌گیری، زندگی در شرایط سخت، سلاح‌های سبک و نیمه سنگین و تاکتیک‌های نامنظم و رزم در محیط‌های ویژه؛ ب) پشتیبانی مخابراتی؛ ج) پشتیبانی تجهیزات فنی و ترابری؛ د) پشتیبانی آتش هوایی، توپخانه‌ای، موشکی (سبحانی‌فر، ۱۳۸۹: ۲۷۸).

ج) طیف عملیات منظم: این طیف از عملیات که در اوج توسعه همه‌جانبه نهضت امکان وقوع آن متصور است در شرایطی رخ می‌دهد که نهضت به لحاظ توازن قوا امکان برتری بر دشمن یا توقف اقدامات دشمن را متصور باشد. در این شرایط اگر نهضت دارای جغرافیای مشخص و زمین قابل دفاع باشد می‌تواند به عملیات منظم علیه دشمن روی آورد. نمونه این‌گونه از عملیات تحمیل جنگ منظم به دولت سریلانکا توسط گروه بیرهای تامیل هست که در مناطقی از شمال غرب سریلانکا و در جزایر جافنا و بندر تریفکومالی شاهد این نوع از جنگ بوده‌ایم. در این وضعیت نیازهای نظامی نهضت می‌تواند دامنه وسیع‌تر را در برداشته باشد که عبارت است از: ۱- آموزش نظامی در سطوح مختلف زمینی و دریایی؛ ۲- پشتیبانی تسلیحاتی سنگین؛ ۳- پشتیبانی در جهت ساخت پاره‌ای از جنگ‌افزارها در منطقه؛ ۴- پشتیبانی در جهت تأمین نیازهای اطلاعات رزمی (سبحانی‌فر، ۱۳۸۹: ۲۷۸).

د) طیف عملیات اقدام مستقیم؛ در شرایط استثنایی و عموماً در وضعیتی که نهضت موردنظر در مجاورت کشور حامی است، کشور حامی می‌تواند نیروهای نظامی خود را به نفع نهضت در عالی‌ترین سطح پشتیبانی نظامی که در زمینه‌های جنگ نامنظم و منظم است، وارد عمل کند. در این پشتیبانی همه‌گونه سلاح تجهیزات و جنگ‌افزار می‌تواند در واحدهای زمینی، هوایی و دریایی به نفع نهضت به‌کارگیری شود. در سه حالت اولیه فوق پشتیبانی‌های نظامی با توجه به ضریب امنیتی خاص آن دارای اصول و قواعدی است که عدم رعایت آن می‌تواند چالش‌های بزرگ سیاسی، امنیتی در پی داشته باشد. بنابراین ضروری است قواعد پشتیبانی نظامی کاملاً رعایت شود که اهم آن به ترتیب زیر است:

- ۱- در آموزش‌های نظامی توجه به کیفیت‌ها مدنظر قرار داشته باشد تا کمیت‌ها.
  - ۲- در حد امکان آموزش‌های نظامی در خارج از کشور و یا در کشور ثالث صورت می‌گیرد.
  - ۳- اعزام مربیان آموزشی خودی یا ثالث به منطقه موردنظر نیز می‌تواند مفید واقع شود.
  - ۴- آثار و کتاب‌های آموزشی که در اختیار متریبان قرار می‌گیرد در پایان دوره جمع‌آوری شود.
  - ۵- فیلم، عکس و سایر اسناد تحت قوانین و مقررات حفاظتی قرار گیرد.
  - ۶- در تأمین سلاح، تأمین در محل و یا تأمین در کشور ثالث و یا تأمین توسط فروشندگان آزاد مهمات و سلاح در دستور کار باشد.
  - ۷- در صورت ساخت و ارسال سلاح عدم وجود آثار کشور حامی در تسلیحات در روند انتقالات حائز اهمیت است.
  - ۸- حمایت و پشتیبانی اطلاعات رزمی از عملیات نهضت باید تابع قوانین حفاظتی باشد و به‌راحتی کشف نشود.
- و درنهایت به‌صورت کلی می‌توان ابعاد حمایت نظامی از محور مقاومت را در پنج مورد ذیل خلاصه نمود:
- الف) سازمان‌دهی و آموزش عناصر آشکار نهضت؛ ب) حمایت‌های تسلیحاتی و مهماتی؛ ج) تجهیزات فنی و تخصصی؛ د) طرح‌ریزی و هدایت عملیاتی؛ ه) ارتباطات امن و سیستم‌های کنترلی.
  - ۵- **پشتیبانی‌های فرهنگی و عقیدتی:** حمایت‌های فرهنگی و عقیدتی که از راهبردهای اصلی عملیات روانی است و نقش تعیین‌کننده در جلب حمایت‌های معنوی و مادی داخلی و

بین‌المللی دارد، در ابعاد ذیل قابل تبیین است:

الف) حمایت‌های رسانه‌ای: نهضت‌ها نیازمند به جلب حمایت‌های مردمی و نظر و افکار آن‌ها هستند و یکی از عوامل جلب حمایت‌های مردم برقراری ارتباط از نوع رسانه‌ای و مطبوعاتی است و این رسالت بر عهده دفاتر عملیات روانی نهضت‌ها است که با توجه به نوع سلاقی و نیازمندی مردم اقدام به ایجاد مطبوعات، سایت‌ها، شبکه‌های ماهواره‌ای و رادیویی و کانال‌های مجازی موردعلاقه مردم بنماید و بدین‌وسیله بتواند پیام‌های نهضت را به مردم برساند. برای تحقق این مهم که ازجمله امور فنی و تخصصی محسوب می‌شود لازم است کشور حامی پشتیبانی ویژه‌ای را معطوف نهضت نماید. این پشتیبانی‌ها که پس از تأمین اعتبار لازم باید اجرا شود عبارت است از: آموزش‌های عملیات روانی، عکاسی و فیلم‌برداری، تهیه فیلم و مستند، سردبیری رسانه‌ها، چاپ مطبوعات و غیره.

ب) پشتیبانی‌های خبری: در عصر ارتباطات کنونی جهان که استکبار و صهیونیسم سلطه مسلم و قطعی بر رسانه‌های خبری دنیا دارند، مطابق با منویات سیاسی خود اوضاع جهان را تحلیل و به مصرف‌کنندگان اخبار صادر می‌نمایند. در این پروسه بسیاری از واقعیت‌ها و حقایق منقلب شده و مطابق با خواسته آنان منعکس می‌شود؛ بنابراین به‌منظور شکستن این محاصره خبری لازم است سازمان‌های خبری در دنیای فعلی موضوع را به چالش بکشند.

- ۱- ایجاد سازمان برگزار مستقل و ویژه نهضت؛ ۲- تربیت کادر خبرنگاران؛ ۳- سازمان‌دهی کانون خبرنگاران مسلمان و به‌کارگیری آنان در جهت اهداف عالی نهضت؛ ۴- سیاست‌گذاری خبری بر فعالیت‌های نهضت؛ ۵- طراحی جنگ روانی و تبلیغاتی علیه استکبار؛ ۶- مقابله با هجوم خبری جهان استکبار؛ ۷- انتشار اخبار نهضت در رسانه‌های سایر کشورها؛ ۸- اعطای بورسیه‌های تحصیلی و کادر سازی آینده.

ج) پشتیبانی عقیدتی: یکی از علل اصلی همکاری نهضت‌ها با کشور حامی وفاق و سازگاری عقیدتی آنان است؛ همچنین یکی از علل اصلی مبارزات نهضت‌ها تلاش و مبارزه در راه احیاء ارزش‌های عقیدتی آنان با ایدئولوژی حاکم بر کشور مربوطه هست. اگر نهضت‌ها در مسیر اعتقادی و ایدئولوژیکی دارای استحکام باشند میزان استواری و پیمودن مسیر مبارزاتی آن‌ها اصولی‌تر خواهد بود. برعکس در صورت عدم استمرار سیر اعتقادی و ایجاد انحراف در مبانی اعتقادی نهضت‌ها خطر انحراف و سقوط را در پی خواهد داشت؛ بنابراین مبانی عقیدتی نهضت نیازمند به مراقبت مستمر و پشتیبانی اساسی می‌باشند؛ ازاین‌رو یکی از رسالت‌های اصلی

کشور حامی اجرای سیاست‌های پشتیبانی‌کننده امور عقیدتی است که عبارت است از: الف) تربیت کادر عقیدتی موردنیاز نهضت؛ ب) تدوین مراحل آموزشی عقیدتی برای سطوح مختلف نهضت؛ ج) برگزاری مباحث خصوصی با علمای دینی؛ د) پاسخگویی مستمر به دینی سؤالات عقیدتی عناصر نهضتی؛ ه) چاپ و تأمین کتب و سایر نیازهای عقیدتی (حقیقت‌پور، ۱۳۸۳: ۵۱).

و در نهایت به صورت کلی می‌توان ابعاد حمایت فرهنگی و عقیدتی از محور مقاومت را در پنج مورد ذیل خلاصه نمود: ۱- حمایت‌های سخت‌افزاری در ابعاد فرهنگی و عقیدتی؛ ۲- حمایت‌های رسانه‌ای و تبلیغی؛ ۳- طراحی عملیات روانی بر جوامع هدف؛ ۴- آموزش تیم‌های رسانه‌ای؛ ۵- پشتیبانی عقیدتی و ایدئولوژیک که نقش اساسی در انگیزه عناصر اصلی و پشتیبان دارد.

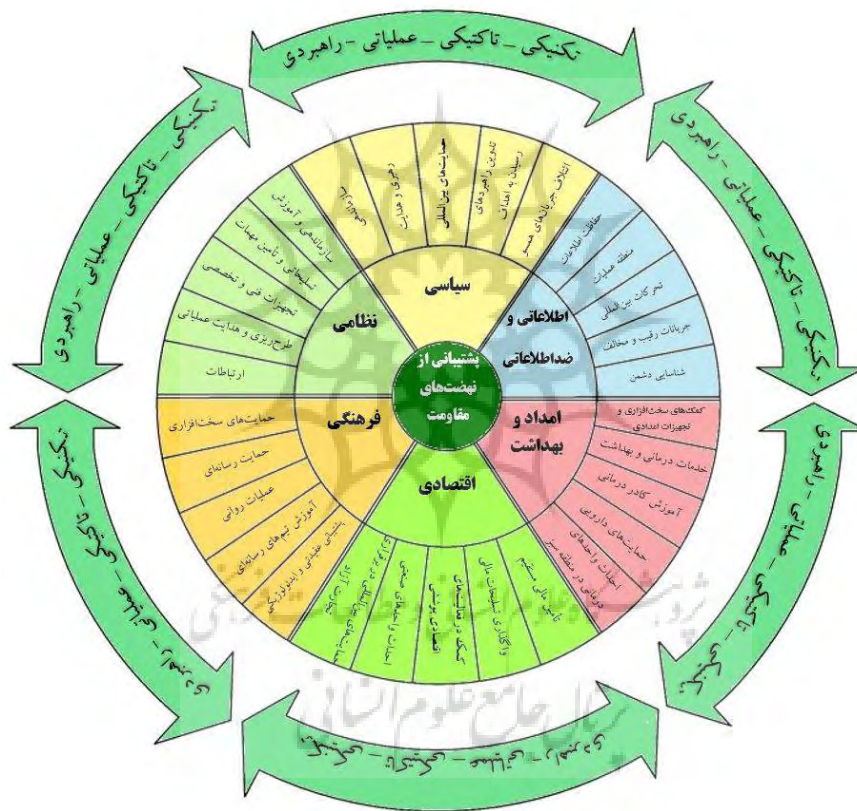
۶- پشتیبانی‌های امداد و بهداشت: خدمات امدادی و بهداشتی از ضروریات فعالیت‌های نهضت در مسیر مبارزاتشان هست که از آن جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود: ۱- کمک‌های سخت‌افزاری و تجهیزات درمانی؛ ۲- ارائه خدمات امدادی و درمانی با حضور کادر درمانی در منطقه؛ ۳- آموزش کادر درمانی با اعطای بورسیه‌های تحصیلی و ارائه آموزش‌های فوریت امدادی؛ ۴- حمایت‌های دارویی؛ ۵- پشتیبانی در احداث واحدهای درمانی در مناطق سبز نهضت‌ها.

۷- پشتیبانی‌های اقتصادی: حمایت‌های اقتصادی از دو نظر حائز اهمیت هست یکی از لحاظ تأمین منابع مالی که برای نهضت‌ها بسیار ضروری است و دیگری از لحاظ پوششی برای سایر ابعاد پشتیبانی. لذا شایسته است کشور حامی یک رده تجاری بازرگانی، پوششی را، واسطه مابین نهادهای حکومتی و تشکیلات پوششی نهضت‌ها قرار دهد. این نهاد مسئولیت مطالعه روند انجام فعالیت‌های اقتصادی، پوششی در کشور هدف را انجام داده و بسته مناسب اقتصادی را جهت تأمین درآمد و تأمین پوشش فراهم آورد. طرح‌های فوق به‌طور قطع باید دارای توجیه اقتصادی بوده و مقرون به‌صرفه باشد. به دلیل نظارت‌های خاصی که دوایر اطلاعاتی اقتصادی، مالیاتی کشور حریف می‌تواند بر عملکرد مالی شرکت‌ها داشته باشد در صورت عدم اقتصادی بودن آن گمان پوششی یا اطلاعاتی بودن برای آن‌ها متصور می‌گردد و امکان ضربه زدن به این تشکیلات وجود خواهد داشت. به‌منظور انجام پشتیبانی‌های لازم از تشکلات فوق‌الذکر لازم است کشورهای حامی اقدامات زیر را انجام دهند: الف) تأمین مستقیم منابع مالی؛ ب) واگذاری تسهیلات بانکی؛ ج) تأمین مالی جهت شکل‌گیری مؤسسات پوششی؛ د) احداث واحدهای صنعتی به‌منظور ایجاد درآمد پایدار به نهضت؛ ه) جلب حمایت‌های

غیرمستقیم بین‌المللی برای برقراری تجارت آزاد و اخذ مجوزهای لازم (سبحانی فر، ۱۳۸۹: ۳۹۰).

طراحی الگوی تحقیق

در مجموع بر اساس مطالب بیان‌شده در این پژوهش و توجه به علل و چرایی حمایت از نهضت‌های آزادی‌بخش و جبهه مقاومت بر اساس مبنای دینی، قانون اساسی، تأمین امنیت و منافع ملی و منظومه فکری امامین انقلاب و بررسی چگونگی حمایت و پشتیبانی از محور مقاومت، الگوی تحقیق مطابق شکل زیر در شش بعد و نحوه حمایت از هرکدام در پنج مؤلفه طراحی شده است.

شکل شماره (۱): الگوی تحقیق

نتیجه‌گیری

پژوهش صورت گرفته بیانگر این است که انقلاب شکوهمند اسلامی ایران با احیای کارکردهای دین در حکومت و سیاست، دارای دستاوردهای زیادی در ابعاد مختلف داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی بوده است که یکی از دستاوردهای آن تقویت نهضت‌های آزادی‌بخش و جبهه مقاومت اسلامی بوده که منشأ تحولاتی به‌ویژه در قضیه فلسطین به‌عنوان اصلی‌ترین دغدغه جهان اسلام در این یک قرن اخیر بوده است. از آن نمونه می‌توان به مقاومت اسلامی لبنان اشاره کرد که با حمایت محور مقاومت، گروه‌های مقاومت فلسطینی و هدایت جمهوری اسلامی ایران توانسته ضربات سنگینی را بر رژیم صهیونیستی وارد کرده و امروز به تهدیدی جدی برای امنیت این رژیم تبدیل شد و همچنین نتایج راهبردی بسیار بزرگی در حمایت از مقاومت در سوریه، یمن و عراق در تشکیل تمدن اسلامی احصاء شده است. برای استمرار و تحکیم این دستاوردهای مهم که به معنای مبارزه با ظالم و دولت‌های استکباری و دست‌نشانده‌های آن‌ها در منطقه است، رهبر عظیم‌الشان انقلاب اسلامی با تأسی از مبانی اسلامی - قرآنی و آرمان‌های انقلاب اسلامی و اندیشه‌های امام راحل (ره) و جهت تحقق مبانی قانون اساسی در این زمینه و همچنین تأمین امنیت و منافع ملی نظام دینی که در حقیقت منافع اسلام است، بر حمایت همه‌جانبه از جبهه مقاومت اسلامی تأکید داشته و عموم ملت‌های مسلمان و دولت‌های اسلامی را به این امر مهم فرا می‌خواند.

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی نیز به‌موازات حمایت‌های معنوی و مادی دولت، کمک‌های مستقیم و مستشاری به محور مقاومت و نهضت‌های آزادی‌بخش را در ابعاد ذیل به اجرا می‌رساند:

۱- پشتیبانی سیاسی؛ ۲- پشتیبانی‌های اطلاعاتی و ضداطلاعاتی؛ ۳- پشتیبانی‌های فرهنگی و عقیدتی؛ ۴- پشتیبانی‌های بهداشتی و درمانی؛ ۵- پشتیبانی‌های اقتصادی.

تمامی حمایت‌ها در ابعاد فوق به‌صورت همه‌جانبه و با اقتضائات مربوطه در کلیه سطوح تکنیکی، تاکتیکی، عملیاتی و راهبردی اجرا می‌شود؛ و بایستی با توجه به تحمیل هزینه‌های متعدد به‌نظام از طرف دولت‌های استعماری و عوامل دست‌نشانده با رعایت اقدامات تأمینی و پوششی صورت گیرد.

پیشنهادها

با توجه به نتایج و یافته‌های تحقیق، پیشنهادهایی مطرح و ارائه گردد تا مدیران سیاسی، سازمان‌های ذی‌ربط و فرماندهان نظامی با بهره‌برداری از این پیشنهادها ضمن برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری‌های لازم اقدامات اجرایی موردنیاز را به نحوی به عمل‌آورند تا حداکثر اثربخشی در حمایت از محور مقاومت به دست آید.

الف) برنامه‌ریزی برای استفاده از نتایج تحقیق در فعالیتهای رسانه‌ای به‌منظور آگاهی و افزایش بصیرت مردم جامعه در خصوص ضرورت حمایت از محور مقاومت.

ب) برنامه‌ریزی دقیق توسط دستگاه‌های مرتبط برای کیفی سازی اقدامات حمایتی.

ج) با توجه به سطوح مختلف حمایتی (تکنیکی، تاکتیکی، عملیاتی و راهبردی)، برنامه‌ریزی مناسب برای استفاده از پتانسیل‌های مختلف نهادها و سازمان‌های ذی‌ربط از طیف کاردان تا مدیران و فرماندهان عالی را در حیطه تخصصی بکار گرفت.

د) استفاده از این تحقیق و پژوهش‌های مشابه در محتوای آموزشی دوره‌های مربوط به پایوران نیروی قدس که وظیفه حمایت مستقیم از نهضت‌های آزادی‌بخش در جهان را بر عهده دارند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

۱. قرآن کریم.
۲. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران.
۳. دشتی، محمد (۱۳۹۸)، *نهج‌البلاغه*، تهران: نشر پیام عدالت.
۴. بیات، حسن (۱۳۸۴)، *مکانیزم پشتیبانی از نهضت‌ها*، تهران: نشر دافوس سپاه.
۵. جمالی، جمال (۱۳۸۶)، «هلال شیعی و هژمونی آمریکا»، *فصلنامه شیعه‌شناسی*، شماره ۲۰.
۶. حقیقت‌پور، منصور (۱۳۸۳)، *مکانیزم پشتیبانی از نهضت‌ها*، تهران: آموزش نقسا.
۷. حسینی، علی (۱۳۸۵)، «نگرشی بر مبانی حمایت از مقاومت اسلامی در سیاست خارجی ایران، مقاومت اسلامی و منافع ملی»، *فصلنامه نگاه حوزه*، شماره ۱۹۶.
۸. خامنه‌ای (امام)، سید علی (۱۳۹۴)، *بیانات مقام معظم رهبری*، در عید سعید فطر مردادماه ۱۳۹۴.
۹. خامنه‌ای (امام)، سید علی (۱۳۹۴)، *بیانات مقام معظم رهبری*، بیانات در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی، ۲۷ شهریور ۱۳۹۴.
۱۰. خمینی (امام)، روح‌الله (۱۳۷۳)، *صحیفه نور*، ج ۱۱ و ۱۲ و ۱۴، چ ۲، تهران: مرکز مدارک فرهنگی انقلاب اسلامی.
۱۱. سبحانی فر، محمدجواد (۱۳۸۹)، *مکانیزه پشتیبانی از نیروهای نامنظم*، تهران: مرکز تألیف کتاب‌های درسی معاونت تربیت و آموزش و فرهنگ پاسداری.
۱۲. سلیمی، حسین و شریعتی، مجتبی (زمستان ۱۳۹۳)، «منافع ملی جمهوری اسلامی ایران، تداوم یا انقطاع حمایت از نظام کنونی سوریه»، *فصلنامه سیاست دفاعی*، شماره ۸۹.
۱۳. شوری، محمود (۱۳۸۲)، «مفهوم بندی وضعیت جهانی پس از جنگ سرد، هژمونی و ضد هژمونی»، *مجله راهبرد*، شماره ۲۷.
۱۴. عباسی، محسن (۱۳۸۸)، *عملیات نامنظم*، تهران: مرکز تألیف کتاب‌های درسی معاونت تربیت و آموزش و فرهنگ پاسداری.
۱۵. عبید زنجانی، عباسعلی و توکلی، محمدمهدی (۱۳۹۱)، «مبانی دینی اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه حقوق*، شماره ۲۶.
۱۶. عسگری، یدالله (۱۳۹۴)، «مقارنه گفتمان انقلاب اسلامی و مبانی اخلاقی مسئولیت حمایت»، *دو فصلنامه پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی*، شماره ۱۱.

۱۷. قاضی‌زاده، کاظم (۱۳۷۷)، **اندیشه‌های فقهی امام خمینی (ره)**، تهران: مرکز تحقیقات راهبردی ریاست جمهوری.
۱۸. کاشانی، مجید (۱۳۷۶)، **جامعه‌شناسی انقلاب**، چ ۳، تهران: دانشگاه پیام نور.
۱۹. کریمی، ابوالفضل (۱۳۹۶)، «نقش ج. ا. ایران در هویت بخشی به مجموعه امنیتی محور مقاومت»، **فصلنامه پژوهش ملل**، شماره ۲۰.
۲۰. کلینی رازی، محمد (۱۳۸۷)، **اصول کافی**، تهران: حوزه علمیه اسلامی.
۲۱. گروه زمینی (۱۳۸۳)، **دکترین رزم نامنظم**، تهران: ستاد تدوین متون آموزشی دافوس.
۲۲. محبوبی، قربانعلی (۱۳۹۱)، **آشنایی با نهضت‌ها و جنبش‌ها**، تهران: مرکز باقرالعلوم.
۲۳. محمدی، منوچهر (۱۳۶۷)، **تحلیلی بر انقلاب اسلامی**، تهران: امیرکبیر.
۲۴. محمدی قراسویی، محمد (۱۳۹۶)، «محور مقاومت ابعاد و مؤلفه‌ها»، **سایت تحلیلی خبری الوقت**، ۲۸ بهمن ۱۳۹۶.
۲۵. مصباح یزدی، محمدتقی (۱۳۸۲)، **انقلاب اسلامی و ریشه‌های آن**، قم: مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
۲۶. مطهری، مرتضی (۱۳۶۲)، **نهضت‌های اسلامی در صدسال اخیر**، تهران: صدرا.
۲۷. مطهری، مرتضی (۱۳۷۳)، **جهاد**، چ ۷، تهران: صدرا.
۲۸. مکارم شیرازی، ناصر (۱۳۷۴)، **تفسیر نمونه**، ج ۴، قم: دارالکتب سلامی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی